

De oorsprong ligt in den winter van '42 op '43. De latere Commandant Radiodienst O.D. 2 A. Zuidhof, alias "Anton" te Middelstum (Gr.) die sergeant radiotelegrafist bij de genie was geweest, had toen voor het eerst contact met D.S. Rustema (PAØDR) aldaar en nam bij hem aan huis eenige keeren telegrammen op. Deze stond weer in contact met verschillende radio-amateurs (o.a. Tijdgat PAØTY) in de stad Groningen, die een radioverbinding met Engeland onderhielden, terwijl tevens het O.D.land-net ingericht werd om bij de bevrijding dienst te doen.

Na de arrestatie van deze groep in de zomer van '43 besloot Anton samen met zijn vriend M.R.W. Bos, alias "Cor" het werk zoo mogelijk voort te zetten. Cor stond in verbinding met den toenmaligen Gewestelijken Commandant, de Heer van Til, alias "Noordhof" en zodoende kwam het contact met A.H.K. van de O.D. tot stand.

Cor werd aangesteld tot Code-officier en ging naar Amsterdam om de codegegevens te halen, terwijl Anton in contact kwam met Ir. Hoekstra van Blaricum, alias "Arie van Dijk". Deze stuurde een zender plus voedingsapparaat naar Groningen, terwijl Anton in samenwerking met L. de Haan te Groningen een ontvanger bouwde.

Gedurende de zomer van '44 werden eenige proefuitzendingen met Amsterdam gehouden. Hierbij bleek de ontvanger niet te voldoen en daarom trad Anton in verbinding met zijn vriend Gerrit Bakker, die werkzaam was op het Apparatenlaboratorium van Philips te Eindhoven. Deze bouwde in zijn vrijen tijd een nieuwe ontvanger van "georganiseerd" materiaal, voor accuvoeding, dit met het oog op het mogelijk uitvallen van het licht-net.

Inmiddels vorderde de Geallieerde opmarsch snel en werden onze Zuidelijke Grenzen overschreden. Gerrit stapte toen 's Maandagsmorgens 4 Sept. in den trein en kwam hier 's avonds in het Noorden aan. Oorspronkelijk was hij van plan naar Eindhoven terug te keeren, maar dit was niet meer mogelijk. Hij bleef toen bij ons als technicus en werd later ingedeeld bij de codedienst. Op 5 Sept. "Dolle Dinsdag" werd de Radiodienst gemobiliseerd.

Als telegrafisten traden op behalve Anton, L. de Haan reeds eerder genoemd en C. Pennewaard te Groningen en voor de Codedienst Cor met A.N. Duursma en Frans Triesenberg, de laatsten resp. wonende te Westeremden en te Stedum. De eerste dagen werd gewerkt bij Anton thuis te Middelstum, waar de zender enz. steeds verborgen was geweest en ook de proefuitzendingen plaats hadden. Daar echter de verbinding met de Staf in de stad te wenschen overliet en door de oorlogshandelingen mogelijk verbroken kon worden werd de geheele apparatuur per bodewagen naar de stad vervoerd. Na veel moeilijkheden met het vinden van een geschikte plaats kwamen we op 11 Sept. terecht op de zolder van een bijgebouw van de puddingfabriek "Atlanta" te Groningen.

Door den directeur, de Heer N. Nagel te Haren, en zijn boekhouder en fabriekschef werden wij vooral wat de voeding betreft op uitstekende wijze verzorgd. De Heer Nagel heeft zijn ondergrondsch werk met zijn leven moeten betalen, na de bevrijding is hij gevonden in het massagraf te Norg. Op 22 Sept. werd voor het eerst een CQ. oproep van het leidend station in Amsterdam gehoord. Naar ons later bleek was de zender aldaar toen voor het eerst in bedrijf.

Wij mochten echter niet zenden, dan na een oproep uit Amsterdam of een opdracht van de Gewestelijke Staf en daar wij geen van beide kregen kwam er geen contact tot stand.

De volgende dag, 23 Sept. kwam de waarschuwing, dat de Chef Staf plus meerdere Stafleden waren gearresteerd, waarop wij onmiddellijk alles afbraken en in een nabij de fabriek gelegen magazijn wegborgen.

Door deze arrestaties waren al onze contacten met de Staf verbroken, behalve met het Hoofd van de Verbindingsdienst. Deze gaf ons opdracht het werk te staken, daar hij zelf ook alle contacten kwijt was. Wij meenden echter, dat dit niet de bedoeling kon zijn en zochten een nieuwe plaats in de provincie, die we eindelijk na veel moeilijkheden (practisch niemand durfde ons op te nemen) vonden op de boerderij van den Heer B.R. Westerdijk te Uithuizermeeden.

Direct na aankomst hier werd weer begonnen met uitluisteren en al gauw hoorden we zoowel Amsterdam als Eindhoven.

De tweede dag na onze aankomst kregen we al een overval van de S.D. maar gelukkig was het niet om ons te doen maar om koolzaad. Westerdijk redde de situatiedoor direct de aanwezige olie af te geven, waarop de beide S.D.ers spoedig weer aftrokken. Dit was echter voor ons een reden om te trachten wapens te krijgen. Ze werden ons geleverd door den Heer S.H. W. Bergsma, ambtenaar ter secretarie te Uithuizermeeden die tevens ons correspondentie-adres was. Hij hielp ons waar hij kon en zroegde later met groot risico voor zichzelf, dat Westerdijk geen evacuees kreeg.

Intusschen had de organisatie van de Radiodienst een belangrijke wijziging ondergaan. Voorloopig nam alleen Anton als telegrafist de dienst waar, terwijl Gerrit Bakker hem technisch hielp en tevens de codedienst op zich nam, daar wij met het oog op ontdekking het liefst met zoo weinig mogelijk menschen waren, zoolang er toch nog geen contact met Amsterdam was.

Cor stelde alle mogelijke pogingen in het werk om weer contact met de Staf te krijgen, wat ook eindelijk gelukte via den Heer van Til voormalig Gewestelijk Commandant. De Gewestelijke Staf bleek verplaatst te zijn naar Hoogkerk en Cor verdeelde toen zijn tijd tusschen de radiopost en de Staf daar hij ook het contact met verschillende Districts Commandanten moest onderhouden, resp. weer opnemen.

Voorloopig hadden wij echter nog geen contact met de Staf en daardoor deden zich verschillende moeilijkheden voor, omdat we de schriftelijke orders van het A.H.K. niet doorkregen. We wisten in het begin zelfs niet eens dat het sterke station, dat de leiding overgenomen scheen te hebben, Eindhoven was. Door verschillende opgenomen berichten te ontcijferen kwamen we langzamerhand op de hoogte. Vooral Gerrit was in dit "Speurderswerk" onvermoeid en rustte meestal niet, voor we tot een resultaat gekomen waren.

Ook toen later de codegetallen enz. veranderden kostte ons dit heel wat combinatie-werk om de goede getallen te krijgen, maar ook dit lukte ons tenslotte. In het begin ver-richten we echter alleen luisterdienst en zaten hiervoor in een onderduikershol in het hooi, waar we evenwel niet konden zenden.

Toen we dan ook opgeroepen werden door Eindhoven gingen we het hol verlaten. Een zendantenne werd gespannen en de zender werd en passant omgebouwd voor 3000 Kc, waarna op 4 Nov. om 17.25 uur het eerste contact met Eindhoven tot stand kwam. Het was echter een lijdensgeschiedenis. We kwamen maar heel zwak door en berichten van onze kant waren bijna niet over te krijgen. Van alles werd geprobeerd, andere antennes gespannen enz. maar niets hielp het bleef modderen.

Als een redder in de nood verscheen toen Jaap van der Hul, alias "Radio Kees" uit Hilversum, die ons vanwege het A.H.K. op kwam zoeken. Na eenig experimenteren bleek de antennekoppeling niet te deugen en toen dit afdoende hersteld was, hadden we steeds een vlotte verbinding en konden de berichten snel doorgegeven worden.

Intusschen was Gerrit door Anton opgeleid tot marconist; er werd soms van 's morgens tot 's avonds geteld en gesouderd, alleen onderbroken door de maaltijden en het werken met Eindhoven. Door zijn groote muzikaliteit en taale vasthoudendheid werkte Gerrit in minder dan twee maanden vlot als telegrafist. Dit kwam ons later in de wintermaanden zeer van pas, toen Cor door ziekte niet kon reizen en Anton zelf het contact moest onderhouden met de Staf te Hoogkerk. Gerrit kon toen de dienst geheel zelfstandig waarnemen. De oorspronkelijke telegrafisten waren namelijk niet te achterhalen, doordat ze ondergedoken waren.

Door B.I. werd steeds aangedrongen op het doorgeven van militaire inlichtingen. Deze kwamen echter zeer schaars of heelemaal niet bij de Staf binnen. Met toestemming van den Chef Staf namen we toen zelf de inlichtingendienst ter hand. Anton nam contact op met Boelens (PABP) te Hoogezand, wat direct een stroom inlichtingen opleverde. Contact werd onderhouden via Mevr. Tijdgat, die ondanks dat haar man voor ditzelfde werk gearresteerd was, ons zooveel mogelijk hielp. Cor kwam in Delfzijl tot resultaten via den Districts Commandant, terwijl wij ook de inlichtingen van de K.P. toegezonden zouden krijgen.

Eind Januari 1945 was alles in kannen en kruiken en toen...toen wij dachten eindelijk de zaak voor elkaar te hebben kwam op Dinsdag 6 Febr. de overval door de S.D. op het radiostation. Anton was des Vrijdags hieraan voorafgaande met berichten naar de Staf in Hoogkerk vertrokken maar bleef met een zware griep in de stad liggen. Des Dinsdags voel-

de hij zich in zooverre beter, dat hij naar zijn ouderlijk huis in Middelstum kon gaan.

Zijn vader is toen des middags met een aantal berichten en een brief van hem voor Gerrit naar Uithuizenmeeden gegaan en was daar nog toen de overval plaats had. De avond tevoren 's Maandags 5 Febr. was Jaap van der Hul alias "Radio Kees" weer bij ons gekomen en den heelen dag werd er door dezen zoowel als door Gerrit druk gewerkt. Verder was op de boerderij nog aanwezig Piet van Dijk uit Hilversum, die vroeger bij Westerdijk ondergedoken was geweest en pas veertien dagen terug was.

Hij was begonnen met het leeren seinen en opnemen en hielp ons met de codedienst. Ook Westerdijk was zelf aanwezig evenals de dienstbode Alsje van Dijken, terwijl de huisvrouw Betsy Winter afwezig was. Deze beide vrouwen hebben gedurende den tijd dat wij bij Westerdijk waren als moeders voor ons gezorgd.

De overval had plaats met 2 overvalwagens met plm. 30 à 40 Duitsche soldaten en een gewone personenauto. Direct ontstond er een vuurgevecht, waarbij Piet van Dijk sneuvelde. Gerrit van Bakker en Westerdijk werden zwaar gewond, terwijl ook eenige moffen gewond werden. Jaap van der Hul en de vader van Anton (H.J. Zuidhof te Middelstum) werden gearresteerd.

Ook de toestellen vielen in handen der Duitschers. Allen werden nog des nachts en den volgende morgen naar het Huis van Bewaring te Groningen vervoerd. Alleen de dienstbode werd niet gearresteerd, bij het verhoor hield ze zich kranig en ondanks dat ze geslagen werd, beweerde ze nergens iets van af te weten.

Bij Anton thuis was reeds eenige ongerustheid ontstaan, doordat zijn vader niet terug kwam, maar dit werd geweten aan de slechte fietsbanden. Den volgenden morgen verscheen echter al vroeg een overvalwagen. Gelukkig werd deze echter nog op tijd gezien door de moeder van Anton, die hem onmiddellijk waarschuwde. Hij lag nog in bed, maar kon zich tijdig in de schuur verbergen, waar hij niet werd gevonden. Wel werd zijn broer E.H. Zuidhof gearresteerd. Anton liet direct de Staf in Hoogekerk waarschuwen, maar dit mocht niet meer baten, practisch de geheele Staf werd nog denzelfden dag opgerold.

De S.D. schijnt uitgebreide gegevens in handen gehad te hebben. Cor kon echter nog op tijd gewaarschuld worden, toen de S.D. bij hem aan huis verscheen, was hij reeds verdwenen. Ook de Heer Bergsma reeds eerder genoemd werd later gearresteerd. Westerdijk, Gerrit Bakker, Bergsma en ook de Heer Nagel directeur van de puddingfabriek "Atlanta" onze vorige standplaats, hebben hun werk voor het Vaderland met hun leven moeten betalen.

Ze werden na de bevrijding gevonden in het massagraf te Norg. Jaap van der Hul, H. J. Zuidhof en E.H. Zuidhof werden met het groote transport van 17 Mrt. naar Duitschland gevoerd. De beide eerstgenoemden kwamen als "Torsperres" d.w.z. als ter dood veroordeelden in Neuengamme terecht en werden later aan boord van de "Athene" in de haven van Neustadt op wonderbaarlijke wijze van de dood gered, terwijl duizenden medegevangenenle dood in de golven of in de vlammen vonden.

Ze zijn voor kort in het vaderland teruggekeerd, E.H. Zuidhof werd naar een lager bij Halberstadt gebracht en keerde al spoedig na de algeheele capitulatie naar huis terug.

Na de ramp 6 Febr. waren zoowel Cor als Anton ondergedoken. Cor kon zich vanwege zijn lichaamsgebrek niet meer vertoonen (de S.D. heeft zelfs een dag in de stad Groninge alle personen met eenzelfde gebrek op hun papieren laten controleeren) maar Anton had al spoedig weer nieuwe papieren en begon weer te werken. In de werkplaats van v.d. Pijl aan het gedempte Boterdiep te Groningen werd met medewerking van Jan Woortmeier, een employé van de Philips Technische Dienst Groningen een nieuwe ontvanger gebouwd. Mevr. Beenen wier man met de vorige radiogroep (Tijdgat) samengewerkt had en daarbij was gearresteerd hielp zooveel ze kon met onderdeelen van de Technische Dienst Philips. Ook aan de GEMA (Groninger Electriciteitsmaatschappij) hebben we wat materialenlevering betreft veel te danken.

Door den Heer Boelens (PA/BS) te Hoogezand zou een zender gebouwd worden, maar door moeilijk contact ging dit niet door en werd een zender gebouwd door een vriend van Anton Klaas Berghuis (PA/KA) te Bedum. Ook werd weer contact verkregen met het A.H.K. en werden nieuwe gegevens voor code- en radiodienst ontvangen. Als marconist trad nu op behalve Anton Auke Kappenburg alias "Wim" te Groningen.

Oorspronkelijk zou de zender in de stad Groningen geplaatst worden, maar daar de S.D. nog zeer actief was en eenige mensen geschadwd meenden te worden, werd een plaats gevonden op de boerderij van den Heer Dam te Garrelsweer in het inundatiegebied.

1. Voor de code traden op Bertus Duursema alias "Nico" te Westeremden en Frans Triesenberg te Stedum, die beiden in de Septemberdagen 1944 reeds als zoodanig dienst gedaan hadden. Ze logeerden bij de familie Groendijk te Garrelsweer. Bertus Duursema deed sinds 6 Febr. tevens dienst als koerier en heeft heel wat afgepeddeld op zijn fiets.
2. Daar er op accu's gewerkt moest worden ging het niet zoo erg vlot en we hebben dan ook geen verbinding met Amsterdam gehad evenmin met Eindhoven. Later bleek ons, dat de nieuwe codes in Eindhoven pas na de algeheele bevrijding van het land ontvangen waren.
3. Na ongeveer veertien dagen in Garrelsweer gezeten te hebben werden we bevrijden daarmede waren onze werkzaamheden afgelopen.
4. Die brief in Duitse handen? Euzere overziedering ware hier wel wenselijk geweest.
5. Had men toen dan nog zenders over na de arrestaties? En welke zenders waren dat dan wel?

Groningen, 12 Juli 1945.

W.G. A. Zuidhof Commandant Radiodienst
Oppenheimstraat 15b, Groningen.

M.R.W. Bos, Code -officier.

Commentaar van Dr. J.M.Somer betreffende
rapport over het werk van de radiodienst O.D.-G.2

1. Het lijkt mij wel vreemd, dat men niet wist, dat het "leading station" te Eindhoven was. Er mankeerde toch blijkbaar wel iets aan de leiding.
2. Opmerking als voren. Slechte leiding!
3. Wat wordt hiermede bedoeld?
4. Dat is een prestatie! Wij konden bij de agentenopleiding te Londen bepaald niet zo vlug werken. Het is de vraag overigens, of Gerrit voldoende seinsnelheid bezat, zodat de S.D. hem niet spoedig kon identificeren.
5. Dit was dan wel een goede organisatie!
6. Het lijkt mij buitengewoon riskant, dat Piet van Dijk "was begonnen met het leren van seinen en opnemen". Door het vanzelfsprekend zeer lage tempo van dat seinen kon de af luisterdienst van de S.D. bemerken, dat er een beginneling aan het werk was en kon zij gemakkelijk de zendpost d.m.v. de peildienst localiseren.
7. Waarom is deze heer na wat er was voorgevallen niet onmiddellijk ondergedoken?
8. Bij deze ramp kwam ook onze agent De Brauw om het leven.
9. Dat lijkt mij een gevaarlijk en roekeloos werk!

Afgehandeld.
3

L. v. S. Meend.

map 93

RH6

W. 687/45.

Beknopt verslag van de activiteit van de Radiogroep Noord van de O.D.

1. Corsprong. In den nazomer 1942 werd ik aangezocht door den Heer A. van Schendel, Ambt. bij de Radiocontroledienst van de P.T.T. te Den Haag, om mijn medewerking te verlenen bij de tot stand koming van een radio-net over ons land. De bedoeling was, in alle groote plaatsen radiostations op te richten, ter beschikking van de Gewestelijke Odt'n, welke in werking zouden treden, nadat de Duitse bezetting zou zijn verdreven, daar verwacht kon worden, dat de openbare communicatiemiddelen, als telefoon en telegraaf, onbruikbaar zouden worden gemaakt. De functie van de Hr. van Schendel was daarbij Chef-marconist. Ik kreeg, bij de nader gehouden besprekingen met het Hoofd van de Radiodienst, de Heer Thijssen (Schuilnaam Karel Grootegast) de functie Odt Radio Noord, (betreft de 4 N.Prov.). Nederland was ingedeeld in 5 deelen, aangeduid N.O.Z.W. en Centrum. Er waren dus 5 Odt'n Radio. Verder waren er nog andere medewerkers voor de verzorging van de materialen, magazijn enz. Eens per 14 dagen werd vergaderd in Amersfoort, ten huize van Hr. Engel (Schuilnaam Johan). De taak van de radio-odt'n. was het bouwen van zenders, het opleiden van het bedienend personeel en het zoeken van, voor de uitzending geschikte, perceelen. De materialen voor de bouw van de zenders werden verstrekt door Karel, complete zenders werden vervaardigd door "Oom Berend" te Amsterdam: Het materiaal bestond uit een eenvoudige zender met 2 lampen EL 51 in balans, geschikt voor een golflengte varieerend tusschen 95 en 105 meter. Verdere toebehooren waren: een antenne aanpassingskastje, een omvormer met accu als noodstroombron, en een ontvanger met plaatstroomapp. Te Groningen zou de zender door mijzelf bediend worden, in Leeuwarden door G. Werkema (PA0APX) Torenstr.: te Huizum (Fr.). In Assen en Hasselt (bij Zwolle) zouden nog zenders worden geplaatst. De zender te Groningen was bedrijfsklaar opgesteld in een verborgen directiewagen van de Afd. Bestrating van Gemeentewerken, op het terrein van de Gemeenteopslag aan de Wilhelminakade. Hier waren ook steeds geladen accumulatoren ter beschikking. Proefuitzendingen met een als telefoonlijn gecamoufleerde antenne, met Den Haag, slaagden voldoende. De zender te Leeuwarden was bedrijfsklaar doch proefuitzendingen zijn vandaar niet gedaan. Het bedienend personeel van den zender te Groningen bestond uit de volgende personen: Odt. Ch. J. Tijdgat (PA0TY) Museumstr. 6a Groningen, schuilnaam: Fred; marconist en code-officier C. Rijkeboer Van Houtenlaan 26a Groningen, schuilnaam Koos; Marconist en Technicus H. J. Beenen (PA0BE) Wassenberghstr. 34 Groningen, Schuilnaam Harry; marconist en koerier E. Bolhuis (PA0BG) Ysselstraat 77, Groningen, schuilnaam Bol. De Gew. Odt Van Til te Middelstum verzorgde de financiële zijde, b. v. reis en verblijfkosten. Het contact tusschen de G.C. en mij geschiedde door tusschenkomst van D. Rustema (PA0DR) Radiocentrale Middelstum. Tijdens deze werkzaamheden kwam ik in contact met de groep Wim, Dr. A. Oosterhuis Delfzijl. en Koning, diens marconist, ook te Delfzijl, woonachtig. Deze groep had de beschikking gekregen over een zender uit Engeland, doch konden geen verbinding tot stand brengen. Toen werd mijn medewerking gevraagd om de verbinding tot stand te brengen. Met een door ons gebouwde zender gelukte het, contact te maken. Later werd ook met de origineele zender, welke uit Engeland was gekomen, gewerkt. Dit was de "SOTO" zender. Een tweede zender, de "Winchester" werd door Koning gebruikt. Op een verzoek van de leiding van de OD werd aan ons de beschikking gegeven over twee zenders welke eveneens van de overkant via Zweden en Delfzijl ons bereikten. Deze zenders waren aan de overkant bekend onder de namen ETON 3 en ETON 4. Aanvankelijk werd gebruik gemaakt van de SOTO code, gebaseerd op een rijmpje. Later werd voor de OD de code 101 gebruikt. De eene zender werd door mij, de andere door A.v. Schendel gebruikt. Uitzonden werd afwisselend in het N. en W. des lands, in het N. door mij, in het Westen door Ton. In het N. is uitgezonden vanuit Middelstum (Rustema), Hoogezand F. Boelens (PA0BF) Zuiderstraat; Groningen H. J. Beenen, Wassenberghstraat; Z. Havinga Florisstraat 45a Groningen en vanuit mijn huis, Museumstraat 6a Groningen en vanuit de boerderij van den Heer Veldstra te Oldeouwer bij Joure (Fr.). Het tegenstation in Engeland zond elken dag berichten, voor de OD bestemd, uit op een vasten tijd en golf, zonder ontvangst van recu.

5 Het recu werd gegeven bij de eerstvolgende uitzending welke door ons werd gedaan. Van begin 1943 tot Sept. 1943 hebben wij het contact met de overkant onderhouden. Nadat Dr. Oosterhuis (Zwaantje) en Koning (Prins) gearresteerd waren, viel ook Rustema uit Middelstum. Met 9 peilwagens werd jacht op ons gemaakt. Tenslotte op den 3en Sept. werden wij door een onvoorzichtigheid, het zenden van een brief over de post, welke in verkeerde handen is terecht gekomen, opgerold. Mijn echtgenoot werd eveneens gearresteerd. Na Scheveningen 3.9.43 tot 18.10.43 en Haaren 18.10.43 tot 7.6.44 werden wij dien datum naar Utrecht overgebracht. Aldaar werden wij 28.6.44 door het Gericht van het Luftgau veroordeeld wegens spionage en Feindbegünstigung tot de volgende straffen:

A. van Schendel	- doodstraf
Ch. J. Tijdgat	- doodstraf
H. Beenen	- jr Tuchthuis
R. Bolhuis	- jr Tuchthuis
Veldstra	- jr Tuchthuis

Van Utrecht werden wij met nog een ca. 120tal andere Nederlanders voor het grootste gedeelte ook terdood veroordeeld, naar Anrath in Duitschland vervoerd. Hier verbleven wij van 29 Juli '44 tot 4 Sept. '44 op welke datum wij naar Luttringhausen Rd. vervoerd werden. Hier vernamen wij officieus dat onze straffen niet zouden worden voltrokken en dat men ons had bestemd als uitwisselmateriaal. Op 15 April 1945 werden we door de Amerikanen bevrijd, nadat kort tevoren nog een tachtigtal gevangenen uit het Tuchthuis waren terechtgesteld. Allen zijn behouden teruggekeerd, behalve Veldstra, van wien tot op heden nog geen bericht is ontvangen.

6 Nadat mijn echtgenoot op 22 October in vrijheid was gesteld heeft zij weer contact gezocht via Dr. v.d. Swan met Beelens te Hoogezand. Zij was n.l. in het bezit van de code van de SOTO zender. Deze code is toen aan Hr. Boelens overhandigd, mijn echtgenoot heeft toen verder gewerkt met de andere zendergroepen, die mijn werkzaamheden hebben voortgezet.

Groningen, 7 Juli 1945.

w.g. Ch. J. Tijdgat,
Museumstr. 6a,
Groningen.

Commentaar van Dr. J.M.Somer betreffende
activiteit van de Radiogroep Noord van de O.D.

1. Weet Van Borssum Buisman wie "Oom Berend" is?
2. Ook hier dus weer het dikwijls noodlottige contact met andere groepen dat aanleiding gaf tot arrestaties in meerdere groepen tegelijk. En hier liefst contact met 3 instanties!
3. Dus toch verbinding. Waar zat de oorspronkelijke fout?
4. Is het nu bepaald nodig dat de O.D. wist hoe die zenders heetten en wie deze bedbedienden? Het is inderdaad vragen om penetratie en arrestatie.
5. Dit is mij niet duidelijk. Wat hield die brief in en aan wie was deze gericht? Er moeten dan wel compromitterende dingen in vervat geweest zijn. En hoe kwam die brief in Duitse handen? Nadere opheldering ware hier wel wenselijk geweest.
6. Had men toen dan nog zenders over na de arrestaties? En welke zenders waren dat dan wel?

BINNENLANDSCHE STRIJDKRACHTEN

W 817/45

RH 10

fi

[Handwritten signature]

Ontvallen: 20-65
Dossier: RH 10
No. W 817/45
Doorgezonden:
Aan

Gewestelijk Commandant, S.G.
Gewest 9
No.

HILVERSUM, 28 Juli 1945.
Ministerlaan 10

Organisatie Inlichtingendienst Gewest 9 O.D.

Na arrestatie van den Chef Staf, Mr. J.B. Broekema, in Maart 1944, die voordien de inlichtingendienst in handen had, werd deze dienst geleid door den opvolgend Chef Staf, H.W.L. Frowein, hierbij geholpen door de Plaatselijke Commandanten en leden der Gewestelijke Staf, die ter zake belangrijke berichten bij kennisname op betrouwbaarheid onderzochten en aan den Chef Staf doorgaven. Bijzonder verdienstelijk hierbij maakte zich v.d.Schatte Olivier als inlichter en H.J.E.v.d.Ven en L.M.Pahud de Mortanges als koerier.

De inlichtingen werden ter kennis gebracht van A.H.K./O.D. rechtstreeks en betroffen indertijd geen militaire, doch economische en politieke inlichtingen.

De door A.H.K./O.D. gevraagde gegevens en inlichtingen inzake inundatie, bemaling, brugslag enz. werden in dit gewest behandeld en uitgevoerd door F.B.J.Kluvers, Hoofd Sectie V. F

In september werd Gé Verheul belast met de algeheele leiding van de Inlichtingendienst op militaire basis. Een rapport over zijn werk hierbij ingesloten.

F bij top OD behandeld door Kolonel Kok

R A P P O R T

RH 10
p 2

Betreffende de werkwijze en het werk der I.D. te H'sum.

Aan G.C.S.G.9
Van Verb. Off.Hi.

Voor Juli 1944 werden in Hilversum Militaire inlichtingen verzameld door enkele los naast elkaar staande groepen. Hieronder is speciaal te noemen de groep "Phylax", waarvan ter plaatse Kick ten Boom (ge-arresteerd, naar Duitsland gebracht, niets meer van bekend) de leider was. Hij had diverse medewerkers, die later bij de I.D. nog een rol gespeeld hebben als Bob de Geus, Jan Mol en Piet Ottolander. Na de arrestatie van Kick ten Boom viel deze groep uiteen. In Augustus 1944 kreeg ondergetekende van P.C. Hi de opdracht een militaire inlichtingendienst voor de O.D. in Hilversum te organiseren. Dit moest geschieden binnen het kader van de zgn. Verbindingsdienst. Oorspronkelijk was dit werk vrij primitief, getuige de eerste rapporten en kaarten. Het omvatte militaire gegevens van den bezetter in de plaatsen Hilversum, Bussum en Laren. Elke morgen brachten Piet Ottolander, Bob de Geus en later ook een agent van de groep Albrecht, verslag uit. Uit deze verslagen werd een rapport samengesteld, dat dagelijks aan de P.C. Hi en C.G.S.G.9 verzonden werd. Voor dit transport zorgde de gehele koeriersdienst van de Verbindingsdienst. De groep Albrecht voorzag ons van instructies, kaarten, kijkers en meetinstrumenten. Hierdoor is het werk op hoger peil gekomen. Toen dan ook C.G.9 mij uitnodigde ons werk uit te breiden over het gehele gewest, heb ik deze opdracht aanvaard, en tevens een totale reorganisatie doen plaats vinden. Bob de Geus, die uitmuntende capaciteiten bezat, kreeg de gehele leiding van het verkennerswerk. Hij werd voor het werk binnen Hilversum terzijde gestaan door Jan Mol, voor het verdere werk door 2 meisjes, : Fe Tas en Nettie Tops. Deze konden zich vrijer bewegen dan de mannen en kregen gemakkelijker inside informations. De redactie van de rapporten kwam nu geheel op Bob de Geus neer. Voor het tekenen van de kaarten zorgde Jan Mol. Copieren en licht drukken deed een zwaar gezocht onderduiker, die dus binnenshuis moest blijven Ulbe Douma. In December moest onverwachts ook Vliegveld Soesterberg met omgeving in de gaten gehouden worden. Dit zeer uitgestrekte rayon werd dan ook dagelijks bewerkt door deze kleine groep, die er een volledige dagtaak vond. Er is dan ook zeer hard gewerkt. Verdere medewerkers, die voor het merendeel hun medewerking onbewust gaven, laten ik hier buiten bespreking. De dagelijkse rapporten en kaarten spraken voor zich zelf. Bij het werk hebben geen grote ongelukken plaats gevonden. Natuurlijk zijn vele fietsen verspeeld, waardoor nupracticisch alle medewerkers zonder fiets zitten. Twee weken voor de capitulatie werd nog een koerierster gegrepen, terwijl zij een kaart van de munitieopslagplaats in Lage Vuursche overbracht. Zij heeft een nacht vastgezeten, niets losgelaten en kon de volgende morgen door onze eigen mensen weer worden bevrijd.

Namen en adressen: Bob de Geus, Utrechtscheweg 61.
Mej. Fe Tas, Diependaalschedrift 16.
Jan Mol, Blijdensteinlaan 15.

z.o.z. p. 2^a.

RH10
02^a

Mej. Nettie Tops, Melkpad 25a.
Ulbe Douma, Utrechtseweg 61.
Piet Ottolander, Dalweg 10
Bureau Verbindingsdienst, Utrechtseweg 61.

10 Juli 1944.
G.W.C. Verheul, chef Verbindingsdienst

BINNENLANDSCHE STRIJDKRACHTEN

RH10
p3

Gewestelijk Commandant, S.G.

HILVERSUM, 28 Juli 1945.
Ministerlaan 10

Gewest 9

No.

Organisatie Radiodienst Gewest 9 O.D.

Vorbereidend organisatorisch en technisch werk werd sedert jaren uitgevoerd door H.Hoekstra, zoowel in gewest 9 als in o.a. de gewesten 1, 2, 3, 10, 11 en 12. Hij beschikte in zijn woning te Blaricum over een werkplaats, waar hij zelfstandig de zenders en ontvangers bouwde van materiaal o.a. ter beschikking gesteld door de N.V.Philips te Eindhoven en de N.S.F. te Hilversum. Op regelmatige tijdstippen werden proefuitzendingen gehouden, o.a. met Alkmaar, Haarlem, Amsterdam, Hilversum, Groningen, Leeuwarden en Assen. De daarbij behulpzame marconisten in gewest 9 waren Kees v.d.Hul en H.L.G.Nordsieck. Technische hulp werd verleend

- ① door o.a. A. van Wiefferen. Bij het in dienst stellen van het radionet in September 1944 beschikte gewest 9 over de radiopost ten huize van Hoekstra, welk station o.a. optrad als leidend station voor A.H.K./O.D. en een radiopost te Hilversum, gevestigd in Hotel Hof van Holland. Eind September werden complete zender en ontvanger fabrieksmerk N.S.F. in gebruik genomen, ter beschikking gesteld door den Heer Ottens van de N.S.F. op aandrang van marconist K.v.d. Hul.

In October werd de eerste verbinding met G 18 (Eindhoven) tot stand gebracht, welke tot eind Mei 1945 verzorgd werd door de beide bovenvermelde radio-posten, aangevuld ter afwisseling, door posten te Eemnes, Stoomgemaal, en tijdelijk in de R.K. Kerk te Blaricum. De radio-post in Hof van Holland moest verplaatst worden naar de toren Geref.Kerk aan de Joh.Gerardsweg te Hilversum.

- ② Vanaf 9 Februari werd de dienst onderbroken als gevolg van een inval in het huis van Hoekstra, door Grüne Polizei, waarbij Hoekstra om het leven kwam. ③ Begin April werd de dienst met G 18 hervat vanuit de toren der Geref.Kerk aan de Joh.Gerardsweg te Hilversum.

Het personeel der Radio-dienst, dat regelmatig werkzaam was bestond uit H.Hoekstra, Hoofd-Radiodienst; K. v.d. Hul, chef-marconist; Nordsieck, J. Tielenburg, M. Pigeaud en "Appie" marconisten; N. van Heurn C.O.; T. van Wiefferen, Henk en Albert technische dienst; Vlas, diverse opdrachten; Mej. Nijenhuis koerierster.

Commentaar van Dr.J.M. Somer betreffende
organisatie Radiodienst Gewest 9 O.D. te Hilversum

1. Philips heeft door bemiddeling van Ir.Th.P.Tromp bijzonder veel hulp verleend aan B.I. In later stadium van de oorlog gingen met de crosslijnen geregeld zenders en ontvangers naar het bezette gebied. Het binnenlandse radionet teerde voor een groot deel op deze hulp.
 2. Het leek mij in verband met de werkzaamheden van Hoekstra niet bijzonder verstandig een radiopost in zijn huis te hebben. Immers, Hoekstra vervaardigde ook zend- en ontvangstmateriaal en bij ontdekking van deze zendplaats was in één klap ook de fabricageplaats naar de maan. Zonder twijfel heeft de O.D. hier een zeer groot gebrek aan security getoond!
 3. Zie mijn opmerking hierboven. Mijn vrees was dus niet zonder goede grond.
-

RAPPORT BETREFFENDE DE WERKZAAMHEDEN VOOR DE I.D. (GR. VAN HATTUM) van Constantijn Johan Broers, geb. 29.9.'13 te Pekalongan (Java) student in de Biologie aan de Universiteit te Utrecht, wonende Burgemeester Reigerstraat 66bis te Utrecht.

Sedert Oct. 1940 was ik werkzaam voor de O.D. en maakte deel uit van het driemanschap, dat de voorbereidende werkzaamheden op zich genomen had van de O.D. in de stad Utrecht.

Mijn contact met de I.D. vond plaats in 1941 (ik meen Aug.). Mijn medewerker in de O.D. v.d. Wal, agent van politie te Utrecht, bracht bij mij Michael Blaauw (Mik Koster), die met mij kwam spreken over een O.D. contact. In verband met arrestaties leek het mij op dat moment raadzaam geen nieuw contact op te nemen. M. Blaauw verzocht mij toen de organisatie van de I.D. voor de provincie Utrecht op mij te nemen.

Dit heb ik gedaan. Hoofdzakelijk heb ik berichten geleverd over het vliegkamp Soesterberg, over het conc. kamp Amersfoort, over versterkingen die werden aangelegd in de omgeving van Utrecht troepenverplaatsingen enz.

Deze berichten werden door M. Blaauw afgehaald als koerier van de I.D. Een enkele maal heeft iemand anders in opdracht van hem mijn rapporten in ontvangst genomen.

Bij het verzamelen van het materiaal zijn mij o.a. behulpzaam geweest:

Do Schat, broodbakker te Utrecht

Mas Schat, industrieel, broeder van de vorige, die mij o.a. berichten verschafte over de Duitse scheepswerven aan de Atlantische Oceaan. Deze berichten heb ik niet over de groep van Hattum laten lopen.

V.d. Wal, agent van politie te Utrecht, gestorven in het conc. kamp Vught

v. Rijn, groentehandelaar te Utrecht, gefusilleerd naar aanleiding van het 2e O.D. proces.

De laatste twee waren medewerkers van mij in de O.D.

In het voorjaar '42 werd de I.D. activiteit stopgezet in verband met verschillende arrestaties. Dit werd mij medegedeeld door M. Blaauw. Ik ben toen een tijd ondergedoken geweest. Ik heb daarna mijn activiteit weer voorzichtig opgevat, zoekend naar nieuwe verbindingen, maar werd op 21 Juli 1942, des avonds om 8 uur bij mij thuis gearresteerd.

Nog dienzelfden avond werd ik overgebracht naar de SD gevangenis te Scheveningen.

Hier werd ik in de eerste 14 dagen verhoord inzake mijn O.D. activiteit en betreffende spionagewerkzaamheden die buiten de I.D. lagen.

Eerst in Aug. kwam de heer Houbrock, SD-Sachbearbeiter voor de I.D. zaak, in mijn cel en vroeg mij of ik Michael Blaauw kende. Op mijn ontkennend antwoord verliet hij mij zonder iets te zeggen.

Op 6 Nov. werd ik met vele anderen op transport gesteld naar Amersfoort, maar bij het vertrek achtergehouden en in Einzelhaft geplaatst tot den 17en Nov. toen het transport naar Haaren (N.Br.) plaats had.

In den trein ontmoette ik Robert Blaauw en vernam van hem dat

H. H. van Hattum

Ontvragen	228.45
Dossier	RH
No	W 1022/45
Doorgezonden	
Aan	

zijn broer Michael niet gearresteerd was. In de SD-gevangenis te Haaren vernam ik door een courant die mij van huis gestuurd was, dat v.d.Wal in het conc.kamp Vught overleden was.

Hierdoor was het mij mogelijk om bij mijn verhoor door den heer Houbrock, wat kort daarop volgde te verklaren dat ik niets met de groep v.Hattum uitstaande had, confrontatie eischende met M.Blaauw en v.d.Wal, uit welke confrontatie volgens mijn zeggen zou blijken, dat het hier alleen een O.D. contact betrof.

Houbrock liet mij daarop de mij betreffende gedeelten in de verklaring van v.Hattum lezen, die hierop neerkwamen dat ik de I.D. voor de provincie Utrecht op mij genomen had en hem geregeld berichten gestuurd had op militair en economisch gebied enz.

Verder bevond zich in het dossier een zakboekblaadje van Wegerif, een van de direkte medewerkers van v.Hattum, waarop mijn naam stond met adres en telefoonnummer.

Ik heb categorisch ontkend. Ook den volgenden avond, waarop de heer Houbrock dreigde met andere methoden om achter de waarheid te komen. Ik bleef bij mijn ontkenning en veronderstelde als strooman gebruikt te worden, waardoor men iemand anders hoopte te sauveeren, volgens mij moest de quaestie op een misverstand berusten. Deze verklaring is tenslotte door mij opgeschreven en onder-teekend.

Tijdens het transport van Haaren naar Utrecht op 12 Mei 1943 had ik het geluk met v.Hattum, die met zijn naaste medewerkers Pienbroek, v.Oven en Wegerif steeds streng van ons geïsoleerd was gehouden, in contact te komen. Op mijn vraag, hoe het mogelijk was dat hij dusdanige verklaringen over zijn medewerkers afgelegd had, antwoordde hij, dat het zoo werkelijk het beste was. Op deze wijze zou iedereen gespaard blijven. Hij sprak over een "contract" dat hij op deze wijze afgesloten had, over interventie, waar hard aan gewerkt werd enz. Ik vertelde hem wat ik verklaard had, waarop hij mij beloofde alles te zullen herroepen.

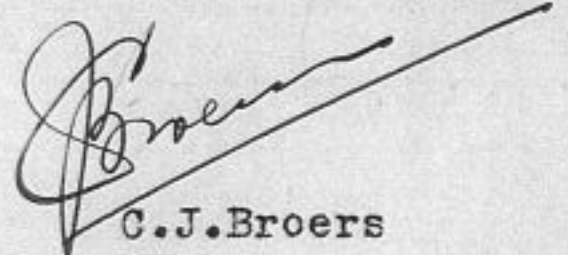
Bij onze confrontatie, die later voor de rechtbank plaats vond, heeft hij dit ook gedaan en een eenigszins aan mijn verklaring gelijkkluidende verklaring afgelegd, waardoor mijn beschuldiging geheel ontzenuwd werd. Het gevolg was dat ik "abgetrennt" werd bij het proces, dat op 24 en 25 Mei gevoerd werd voor de Luftwaffe.

Ik heb in de volgende gevangenissen en concentratiekampen gezeten

21 Juli 1942	-	17 Nov.1942	SD-gevangenis te Scheveningen
17 Nov. 1942	-	12 Mei 1943	SD-gevangenis te Haaren(N.Br.)
12 Mei 1943	-	+9 Oct.1943	Kriegswehrmachtgefängnis Utrecht
9 Oct. 1943	-	23 Oct.1943	K.L.Amersfoort
25 Oct. 1943	-	4 Sept1944	K.L.Natzweiler
6Sept. 1944	-	29 Apr.1945	K.L.Dachau

Op 29 April 1945 werd het concentratiekamp Dachau door het zevende Amerikaansche Leger bevrijd.

Op 23 Mei ben ik als leider van een klein transport naar Holland vertrokken. Den 28en Mei bereikte ik Utrecht.

C.J. Broers

Commentaar van Dr. J.M.Somer betreffende rapport werkzaamheden
voor I.D. van groep Van Hattum van Constantijn Johan Broers

1. Welke weg volgden deze m.i. belangrijke berichten dan wel?
2. Hier is weer een sprekend voorbeeld, dat Van Hattum te veel gepraat heeft. Ik verwijt hem dat niet, hoewel ik zelf daarvan bijna het slachtoffer ben geworden. Slechts op het laatste ogenblik werd ik voor arrestatie gewaarschuwd. Doch vele anderen uit de groep werden het slachtoffer van de bekentnissen van Van Hattum.
3. Ik heb persoonlijk ook vele malen contact met Wegeriff gehad. Hij was koe-rier voor Van Hattum en heeft mij in Ginneken meermalen bezocht.
4. Die verklaring was m.i. van nul en gener waarde, omdat immers op het zakboekblaadje van Wegeriff adres en telefoonnummer van Broers stonden vermeld. Ook al zou dat toeval zijn geweest, de bekentenis van Van Hattum was meer dan voldoende voor bewijs van schuld.
5. Er is inderdaad aan interventie gewerkt. Daar was een grote som geld voor beschikbaar gesteld. Dit is natuurlijk in de zakken van de Gestapo verdwenen. Het lijkt mij nog al onnozel van Van Hattum te denken, dat dergelijke interventie in zo'n zwaar geval als van hem enig resultaat zou kunnen hebben.
6. Ik moet bekennen, dat de Heer Broers er genadig van afgekomen is! Want de groep van Van Hattum is vrijwel gedecimeerd.

Extract uit een schryven door Ir. P.C.S. van Hattem, wonende Alexander Gogelweg 25 te 's-Gravenhage, ontvangen van Johan van Hattem uit de Wehrmachtsgefangnis in de Gansstraat te Urecht op 19 Juni 1943.

Beste Vader,

Tot myn genoegen hoorde ik dat je bezig bent met een algemeen gratieverzoek. Nu weet ik niet of dit hetzelfde is als datgene wat ik, via myn advocaat Albrechts, heb ingediend. (deze zal je ook wel gezegd hebben dat ik voor my persoonlijk geen gratie heb willen vragen). Voor alle zekerheid zal ik je in het kort mededeelan waarop myn algemeen verzoek gebaseerd is; ik weet n.l. niet zeker of Albrechts het wel ingediend heeft. Ik had den indruk dat hy bang was voor de gevolgen voor hem persoonlijk by de politie als hy het doorgaf. Myn verzoek is gebaseerd op een indertyd met de Duitschers getroffen regeling, waarby de hoogste D.officier voor de contra-spionage SS - Sturmbannführer Schreider zich, te samen met Haubrock, op eerewoord verplicht hadden, de zaak niet tot een proces te laten komen. Beide hebben hun eerewoord gegeven. Toen ik ca. half December bemerkte dat deze overeenkomst niet nageleefd zou worden, heb ik getracht Schreider te spreken te krygen, wat Haubrock onder vele voorwendsels steeds heeft belet. Nu heb ik in myn gratieverzoek dit alles bekend gemaakt; ik meende hieraan goed te doen, hoewel ik indertyd de politie beloofd heb, hier niets van te zullen zeggen aan anderen.-----

De heele zaak is voor de politie uiterst pynlyk. -----
Vertrouw in geen geval op Haubrock, hy heeft reeds meerdere malen getracht de zaak te verdraaien, belooft van alles, en zou, geloof ik op de plaats dood blyven indien hy een enkel woord waarheid sprak.

Ik moet je er nog by vertellen dat het my mogelyk is geweest deze overeenkomst, door iets wat ik toevallig te weten was gekomen en tot de grootste en best bewaarde geheimen van de D. politie behoort (vandaar ook onze strenge afzondering) min of meer af te dwingen, wat de heeren erg hoog zit al heb ik dan ook getracht de pil zooveel mogelyk te vergulden.

Rapport Gerritsen

I.D. (Inlichtingendienst) onder leiding van
H. van Hattem

Aan deze groep ging vooraf de I.D. van de O.D. Verzamelde gegevens van militaire aard. Deze groep werd in de zomer van 1940 opgerold door de vijand.

Op 28 augustus 1940 kwam Lt.ter Zee L. van Hamel met regeringsopdracht uit Engeland, die contact opnam met Van Hattem, één der weinig overgeblevenen van de eerste I.D.-groep. Van Hattem was technisch leider bij de O.D. Deze taak later overgenomen door Van Abbenbroek. Zender geïnstalleerd te Delft met kristallen van Van Hamel. Telegrafist was Sloth Blaauwboer. Berichten dagelijks van 18.00 - 19.00 uur, golflengte 45,5 m., kenletters C.B.Q./V.A.L.

Eigenlijke leider van zender was Mr. P. ten Bosch. Deze werd gearresteerd. Jhr. Feith, die in bezit code was, vernietigde deze, zodat niet meer kon worden geïnd.

Naast uitgezonden berichten, verder de z.g. C.Q.-rapporten opgesteld. Deze gingen per koerier via Zwitserland, alsmede via België, Frankrijk en Portugal naar Engeland.

Van Hattem verstrekke ook gegevens aan Lt. Zomer, die samen met Lt. Schrage in zomer 1941 uit Engeland was gekomen. Hij had zender bij zich, die eerst in Delft en later in Bilthoven was. In juli 1941 bracht Van Hattem de Heer Meyer uit Zeist in contact met Zomer. Meyer stelde de z.g. A.C.-rapporten samen. Na arrestatie van Zomer en Meyer in augustus 1941 ging Van Hattem door met zijn rapporten. De z.g. C.Q.-rapporten werden ook gemerkt met A.C., aangezien deze benaming reeds in Engeland bekend was.

Voor zover bekend zijn A.C.-rapporten nos. 1-22 gedeeltelijk en nos. 23-48 volledig in Londen aangekomen.

(Noot S. Ik kan dit bevestigen. Ik heb deze rapporten later met heel veel moeite bij Kol. De Bruyne losgepeuterd).

Omstreeks zelfde tijd kwam Van Hattem in aanraking met Dr. J. M. Somer te Breda, die reeds een eigen dienst had opgebouwd met medewerking van cadetten K.M.A. Somer beschikte over goede koerierslijn naar Zwitserland. Van toen af maakte Van Hattem de rapporten in 5-voud. Eén exemplaar voor Dr. Somer, het 2e ging naar Abbenbroek en vervolgens naar de O.D., het origineel en één copie werden langs verschillende wegen naar Engeland verzonden. Het 5e exemplaar was voor het archief. Somer voegde bij deze rapporten nog zijn gegevens, die in hoofdzaak van militaire aard waren. Hij was als zodanig te beschouwen als militair-expert bij de samenstelling der A.C.-rapporten.

(Noot S. Dit is juist. In Breda werden van de zuidelijke provincies de militaire rapporten samengesteld. Deze werden getikt door Mej. André Vermeulen, afgehaald door koerier van Van Hattem en samengevoegd met de gegevens van Van Hattem. Bij samenstelling hulp in bijzondere mate Lt. Brejaart uit Bergen op Zoom. Deze bewerkte ook Zeeland).

Tot de arrestatie van Van Hattem op 6 maart 1942 ontwikkelde zich grote bedrijvigheid. Door deze arrestatie werden ruim 50 personen ook gepakt. Van deze werden 20 ter dood veroordeeld en één tot tuchthuisstraf van 3 jaar. De overigen werden z.g. "abgetrennt, zwecks weiterer Untersuchung". Van de ter dood veroordeelden werden 20 gefusilleerd, terwijl van 3 het vonnis werd veranderd in tuchthuisstraf. Drie van de "Abgetrennten" werden na proces in vrijheid gesteld, 4 moesten naar concentratiekamp te Amersfoort, 1 keerde terug naar krijgsgevangenschap en 1 keerde terug naar Duitse gevangenis waar hij zich bevond had. Het resterende deel werd overeenkomstig het z.g. N.N.-Erlaß naar het concentratiekamp Natzweiler overgebracht. In dit kamp en in andere kampen zij elf der betrokkenen bezweken. In leven zijn gebleven 10 der gedeporteerden.

(Noot S. Na de arrestatie van Van Hattem werd ik uit Den Haag, te Eindhoven, waar ik een afspraak had met Van Hattem had gemaakt om samen naar het noorden van Nederland te reizen, op het perron van het station gewaarschuwd door cadet-vaandrig Portiers dat Van Hattem gearresteerd was en mijn naam bij de S.D. was uitgelekt. Vermoedelijk is hier verraad in het spel geweest van cadet-vaandrig Pasdeloup, die in het Oranje-hotel zat en om een goede beurt te maken mijn naam aan de S.D. had gegeven. Door Jhr.Six van de O.D. is later, toen Pasdeloup weer vrij kwam, represaille toegepast door Pasdeloup in Amsterdam af te maken. Hij is in een gracht verdronken. De ongelukken waren toen al geschied. Zelf kon ik met de hakken over de sloot, dankzij de waarschuwing uit Eindhoven langs een omweg naar Breda komen en vandaar met behulp van de gebroeders Van Nunen uit Ginneken naar Bergen op Zoom komen en vandaar met escorte van Brejaart en hulp van W.Juten naar Van Niftrik te Putte komen per fiets. De grens was toen al afgesloten door waarschuwing van S.D. te Den Haag. Toch lukte het mij door stomiteit van de Duitse grenspatrouilles, die om 12 uur gingen eten en de patrouillering een half uur staakten, nog met de hakken over de sloot de grens te overschrijden en kon mij naar Antwerpen begeven naar het huis van Ds.de Haan. Vandaar later naar Zwitserland met de Heer en Mevr. Hertzberger en de vaandrigs Streef en Klaver van de K.M.A.)

De gegevens van Van Hattem waren economisch en politiek van aard, aangevuld met de militaire gegevens van Somer. Over het algemeen kan worden gezegd, dat het werk van de I.D.aan gestelde doel heeft beantwoord.

(Noot S. Ik kan dit bevestigen. De rapporten heb ik later te Londen met veel moeite bij Schelp/Lieftinck losgepeuterd om te controleren of ze waren angekommen. Dit was inderdaad het geval. Als koeriers fungeerden o.a. Gijs de Jong en Loe Kist. Laatstgenoemde is later gefusilleerd.)

Rapporteur zegt verder: In 1940 en 1941 was medewerking bevolking bij spionage zeer gering. Van echte illegaliteit in die tijd nog weinig sprake. Slechts zeer beperkte kring van betrouwbare lieden. Groepen stonden wantrouwend tegenover elkaar. Nut van verzet door bevolking zeer betwijfeld. Medewerkers misten de nodige ervaring voor spionage-werk, omdat ze alles nog moesten leren. Moeilijkheid was, dat men niet op hoogte was van samenstelling Duitse Weermacht, camouflage en plaats der versterkingen. Grote omzichtigheid was nodig. Bovendien wist men in beginne niet welke gegevens voor Engeland meeste waarde hadden en of deze gegevens langs andere wegen werden verstrekt. Uit Engeland had men in deze tijd nog geen instructies gegeven. Later kwamen deze wel.

(Noot S. Wij gaven aan de agenten de nodige questionnaires mee en verstrekten handleidingen voor opmaken rapporten en tekeningen. Vooral Pot heeft zich op dit gebied verdienstelijk gemaakt).

Volgens verklaring van Chef Duitse Abwehr, Joseph Schreiber, verslapte de Duitse contra-spionage na juni 1942 en hield deze na invasie in feite op te bestaan. Lt.Col.Seegmans gaf als zijn mening te kennen, dat de berichten afkomstig van groep I.D.nuttigste materiaal hebben gevormd gedurende periode 1940-1942.